

Юлія Труфанова,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного
університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4310-3061>

Надія Мануляк,

студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету

ВИЗНАННЯ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ В КОНТЕКСТІ ПОДІЙ 2014 РОКУ В УКРАЇНІ

Надано правовий аналіз поняття визнання особи безвісно відсутньою. Розкрито підходи різних науковців, зокрема українських та зарубіжних, до поняття особи, яка є безвісно відсутньою. Розглянуто проблемні питання, які виникають під час практичного застосування інституту визнання особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою, зокрема проблеми визнання особи безвісно відсутньою, фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом. Проаналізовано законодавство України про визнання особи безвісно відсутньою в аспекті сьогодення та в контексті подій з 2014 р.

Ключові слова: фізична особа, визнання особи безвісно відсутньою, інститут визнання особи безвісно відсутньою, особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом.

Труфанова Ю., Мануляк Н.

Признание лица безвестно отсутствующим в контексте событий 2014 года в Украине

В данной статье представлен правовой анализ понятия признания лица безвестно отсутствующим. Раскрыты подходы различных ученых в частности украинских и зарубежных к понятию лица, которое является безвестно отсутствующим. Рассмотрены проблемные вопросы, возникающие в ходе практического применения института признания лица безвестно отсутствующим и объявления его умершим, в частности, проблемы признания лица безвестно отсутствующим, физического лица, пропавшего без вести в связи с военными действиями, вооруженным конфликтом. В статье проанализировано законодательство Украины о признании лица безвестно отсутствующим в аспекте настоящее и в контексте 2014 года.

Ключевые слова: физическое лицо, признание лица безвестно отсутствующим, институт признания лица безвестно отсутствующим, лицо, пропала без вести в связи с военными действиями, вооруженным конфликтом.

Trufanova Yu., Manuliak N.

Recognition of a person missing in the context of the events of 2014 in Ukraine

This article presents a legal analysis of the concept of recognizing a person as missing. The approaches of various scientists, in particular, Ukrainian and foreign, to the concept of a person who is unknown are revealed. The problematic issues arising in the course of the practical application of the institution of recognizing a person as missing and declaring him dead are considered, in particular, the problem of recognizing a person as missing, an individual who has gone missing in connection with military actions, an armed conflict. The article analyzes the legislation of Ukraine on recognizing a person as missing in the aspect of the present and in the context of 2014 in Ukraine. The problematic issues that arise during the practical application of the institution of declaring a person missing and declaring him dead are considered, in particular, the problems of declaring a person missing, a natural person who went missing due to hostilities and armed conflict. The institution of declaring a citizen missing and declaring him dead in general aims to protect the rights of citizens in connection with the termination of the civil relations in which they are participants. If we take into account the legal practice itself, it can be seen that there are always situations when to eliminate uncertainty in civil relations have to resort to the institution of declaring a citizen missing or declared dead. An analysis of current legislation and proposals to address the existing conflicts and gaps identified in this article may provide an impetus to improve existing legislation to protect the personal rights of persons who have been declared missing or

deceased and have appeared. A separate category of individuals who can be declared missing in modern conditions are representatives of law enforcement and other law enforcement agencies, which are divided into three groups: a) could be killed or executed in captivity, whose bodies could remain on the battlefield or buried in the nameless graves; b) who are allegedly forcibly held captive by illegal armed groups; c) there is a probability of their transition to the side of the enemy or escape from the area of environmental protection or the territory of another armed conflict. This division will help to improve the conditions for declaring a person missing or declaring him dead in the context of setting the terms of such recognition.

Keywords: *natural person, recognition of a person as missing, institution of recognition of a person as missing, person, missing in connection with military actions, armed conflict.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національного законодавства в правовому регулюванні інституту визнання особи безвісно відсутньою є колізії, які потребують вирішення. Оскільки відбулась суттєва зміна як норм цивільного й сімейного права, так і норм цивільного процесуального права. У зв'язку із цим з'явилися суперечності в нормативно-правових актах, які потребують корекції шляхом внесення змін до Цивільного кодексу України та до інших нормативно-правових актів. У межах досліджуваної теми розглядаються проблеми, які виникають під час практичного застосування інституту визнання особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою, зокрема проблеми визнання особи безвісно відсутньою, фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом. Аналіз чинного законодавства та пропозиції щодо усунення колізій і прогалин, які вказані тут, можуть стати поштовхом для вдосконалення чинного законодавства в частині захисту особистих прав осіб, які були визнані безвісно відсутніми або оголошені померлими та з'явилися.

Сфера наукових досліджень. Дослідженням даної проблематики займалися такі науковці, як В. Бобко, Т. Лісніча, А. Зинов'єва, Д. Нікітін, О. Шиманович, Л. Кулицька та ін., погляди яких розглянуто й проаналізовано.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ситуація, коли людина зникає безвісти, крім трагічності для рідних і близьких, має ще й правовий, або юридичний аспект: відсутність особи може порушувати права інших людей, або виникає потреба забезпечити права зниклої особи, наприклад майнові. Для таких випадків у законодавстві України створено інститут визнання особи безвісно відсутньою. Інститут визнання громадянина безвісно відсутнім і оголошення померлим має на меті захистити права громадян у зв'язку з перериванням тих цивільних правовідносин, учасниками яких вони є. Якщо брати до уваги саму юридичну практику, то в ній можна побачити, що постійно виникають ситуації, коли для усунення невизначеності в цивільних правовідносинах доводиться вдаватися до застосування інституту визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення померлим. За допомогою норм, що складають цей інститут, зацікавлені особи можуть звернутися до судових органів і домогтися усунення невизначеності в правових відносинах, учасником яких значиться відповідна особа або звести до мінімуму негативні наслідки такої невизначеності. А. В. Зинов'єва, авторка «Безвісна відсутність фізичної особи: матеріальний та процесуальний аспекти», наголошує на тому, що, незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень з цієї теми, на практиці виникають проблеми у сприйнятті і тлумаченні інституту безвісної відсутності фізичної особи, які до останнього часу не були вирішені [2, с. 1].

Власне, перш ніж розпочати розкривати саме поняття особи безвісно відсутньої, було б доречно спочатку надати визначення поняттю фізичної особи. Фізична особа – це людина, яка є безпосереднім учасником цивільних відносин, якою може виступати громадянин України, іноземець, особа без громадянства. Існує певна сукупність суспільних та природних ознак і властивостей, які відрізняють фізичну особу серед інших учасників цивільних правовідносин, у тому числі й інших фізичних осіб [3, с. 175].

Що стосується фізичної особи яка є безвісно відсутньою, то можна сказати таке. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою передбачений статтею 43 ЦКУ та слугує насамперед захисту майнових інтересів відсутньої особи та інтересів осіб, з якими вона перебуває у цивільних відносинах. Гарантією від необгрунтованого визнання особи безвісно відсутньою є те, що рішення про визнання особи безвісно відсутньою приймає лише суд. Крім цього, ст. 43 максимально точно встановлює умови, за яких фізична особа може бути визнана безвісно відсутньою, передбачаючи, що для цього необхідно, аби протягом одного року в місці її постійного проживання (ст.29 ЦКУ) немає відомостей про місце її перебування. У разі неможливості встановити день отримання останніх відомостей про місце перебування особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому отримано такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць – перше січня наступного року.

Варто звернути увагу на те, що закон розрізняє загалом самі поняття «фізична особа, місце перебування якої невідоме» та «фізична особа, визнана безвісно відсутньою» (ст.44 ЦКУ). Власне відмінність полягає в тому, що безвісно відсутньою фізична особа вважається лише з моменту набуття чинності рішенням суду про визнання її такою. До цього (але з моменту звернення заявника або органу опіки та піклування до нотаріуса з відповідною заявою) особа вважається такою, місце перебування якої невідоме. На перший погляд, може видатися, що фізична особа має вважатися такою, місце перебування якої невідоме, вже з моменту отримання останніх відомостей про неї або власне від неї самої. Проте такий висновок суперечить ч. 2 ст. 44 ЦКУ, яка пов'язує правові наслідки із заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування до нотаріуса. З огляду на вищенаведене варто зазначити, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, тому в разі відсутності фізичної особи з усіма важливими питаннями потрібно звертатися до місцевих органів виконавчої влади [4, ст. 3].

Справи окремого провадження, до яких належать визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, суд розглядає за участю заявника та заінтересованих осіб. Однак чинне законодавство не містить легального визначення заявників і заінтересованих осіб. На відміну від деяких інших справ окремого провадження, ЦПКУ не вказує перелік осіб, які мають право подати до суду заяву про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Наявність юридичного інтересу як загального критерію визначення процесуально правового становища осіб, які беруть участь у справі, є загальноновизнаним [5, с. 124; 6, с. 86]. На думку С. Я. Фурси, суд повинен враховувати, що заявник є особою, для якої факт спричинить правові наслідки, інакше така справа буде не підвідомча суду в порядку окремого провадження. Під час визначення заінтересованої особи суд повинен враховувати, що заінтересована особа це перш за все суб'єкт, на права та обов'язки якої може вплинути факт, що встановлюється судом [7, с. 244]. Тому слід виходити із загального положення цивільного процесу про те, що до суду може звернутися кожна особа, яка заінтересована у зміні правового стану відсутньої особи (ст. 4 ЦПКУ). Для цього потрібно довести наявність суб'єктивного юридичного інтересу. З огляду на вищевказане можна зробити висновок про те, що закон не обмежує коло осіб, які мають право звернутися до суду по справах досліджуваної категорії. Заявниками можуть бути не лише члени сім'ї відсутньої особи або потенційні спадкоємці. Це можуть бути кредитори – як фізичні, так і юридичні особи. Слушною видається думка В. Г. Бобка, який зазначав, що органи внутрішніх справ не можуть бути заявниками в цих справах. Зазначене зумовлено тим, що такі органи не мають у справі матеріально-правової заінтересованості, а також закон не надає їм права на звернення до суду в інтересах інших осіб. Крім того, розшук громадян належить до службових обов'язків органів поліції [8]. Звертаючись із заявою про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, заявник має надати суду докази, які підтверджують наявність у нього правової мети звернення до суду за судовим захистом.

Враховуючи це, можна дійти до такої висновку, що визнати особу безвісно відсутньою чи померлою можливо тільки за рішенням суду. Визнання передбачає винесення судом рішення та роз'яснення, чи справді людина зникла безвісти, чи загинула. Проблема полягає в тому, що чинне законодавство чітко не визначає заявників, а отже, до суду може звернути будь-яка заінтересована особа – фізична чи юридична. Визнання людини власне безвісно відсутньою зумовлює такі правові наслідки: над її майном встановлюється опіка. Із цього майна видається утримання громадянам, яких безвісно відсутня особа зобов'язана за законом утримувати. Також погашають заборгованість з інших зобов'язань безвісно відсутнього (ст. 44 ЦКУ); кредитори мають право вимагати задоволення з майна цієї особи та інше. Доцільно акцентувати на тому, що 22 листопада 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду в межах справи № 225/882/17, провадження № 61-34068св18 (ЄДРСРУ № 78044509) підтвердив правові позиції щодо підстав для визнання особи безвісно відсутньою. Зокрема, у постанові Верховного Суду (у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду) від 7 травня 2018 року у справі № 225/1297/17 зазначено, що безвісна відсутність – це посвідчення в судовому порядку тривалої відсутності фізичної особи в місці її постійного проживання за умов, що не вдалося встановити місця її знаходження (перебування).

На наш погляд, тематика статті також торкається подій, які відбувались у 2014 р., а саме: початку бойових дій на Сході України. Потрібно акцентувати увагу на тому, що родина зниклого безвісти має право на пенсію у зв'язку із втратою годувальника в порядку ст. 30 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [9]. Ст. 29 цього Закону закріплює положення про те, що сім'ї військовослужбовців, які зникли безвісти в період бойових дій, прирівнюються до сімей

загиблих на фронті [9]. Вбачається, що визнання такої особи зниклою безвісти або померлою в порядку цивільного судочинства є недоцільним, адже позбавляє родину зниклого безвісти отримання пільг, які вона повинна мати як родина учасника бойових дій, що зник безвісти. Закон України «Про пенсійне забезпечення» у ч. 5 ст. 37 визначає, що всі правила цього Закону, які стосуються сімей померлих, також поширюються на сім'ї безвісти відсутніх, якщо безвісна відсутність годувальника засвідчена у встановленому порядку [9]. Проблема полягає в тому, що Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», як і закон України «Про пенсійне забезпечення», передбачають можливість настання пенсійного забезпечення в разі безвісної відсутності, однак співвідносяться між собою як «спеціальне» й «загальне»; сам порядок встановлення безвісної відсутності в контексті Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» не конкретизовано, а лише передбачено, що сім'ї військовослужбовців, які зникли безвісти в період бойових дій, прирівнюються до сімей загиблих на фронті. Така законодавча позиція вносить корективи в тлумачення безвісно відсутності, оскільки встановлює певний позасудовий порядок вирішення цього питання. Аби більш детально розкрити твердження, яке наведене раніше, можемо звернутись до Інструкції з організації обліку особового складу Збройних Сил України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 26 травня 2014 року № 333, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 12 червня 2014 року за № 611/25388, розділом III «Організація та ведення обліку особового складу в особливий період» [10]. Для обліку особового складу в особливий період використовують: на особовий склад, який проходив військову службу у Збройних силах, – облікові документи, які вели на нього в мирний час; на особовий склад, призваний із запасу в разі оголошення мобілізації: на офіцерів, осіб рядового, сержантського й старшинського складу – особові справи та послужні картки, отримані з військових комісаріатів. Щодо кадрового органу, то в Генерального штабу для оперативного обліку військовослужбовців, призваних із запасу, і військовослужбовців, переміщених у період мобілізації на інші посади, використовують спеціальні контрольні картки [10]. Облік офіцерів, осіб рядового, сержантського й старшинського складу військових частин, які беруть участь у бойових діях, ведуть за схемою обліку офіцерів, осіб рядового, сержантського й старшинського складу в кадрових органах, які беруть участь у бойових діях. У персональному обліку особового складу, який вибув зі строю через загибель, поранення, хворобу та з інших причин, у підрозділах військових частин ведеться в такому порядку: у відділенні та взводі – про всіх військовослужбовців, що вибули зі строю, командири відділень і взводів доповідають своєму безпосередньому командиру (начальнику) щодня під час бою і після перевірки наявності особового складу після бою; у роті, окремому підрозділі – на всіх військовослужбовців, що вибули зі строю, складають іменний список особового складу, який вибув зі строю. Цей іменний список особового складу, який вибув зі строю, щоденно подають командирі батальйону, до штабу військової частини, у батальйоні або дивізіоні, – на підставі цих даних іменних списків особового складу, який вибув зі строю рот і окремих підрозділів, про втрати особового складу, звірені з даними закладу охорони здоров'я військової частини. Відповідно до цього складають загальний іменний список особового складу, який вибув зі строю, на особовий склад батальйону, який разом із добою відомістю щоденно надають до штабу військової частини [10]. Офіцерів, які загиблі, померлі і безвісно відсутні, осіб рядового, сержантського й старшинського складу вилучають зі списків особового складу Збройних сил наказами щодо особового складу. Особовий склад, який вибув із військових частин, вилучається зі списків у відповідні строки, а саме: загиблі, які потрапили в полон, звільнені з військової служби, а також переміщені до інших військових частин або направлені на навчання до військових навчальних закладів, – у день вибуття; зниклі безвісти й ті, які не повернулися в установлений строк із відрядження, відпусток або закладів охорони здоров'я, а також ті, які дезертували, – після ретельного їх розшуку й розслідування обставин їх дезертирства або неповернення до частини, але не пізніше ніж за п'ятнадцять днів з дня зникнення, дезертирства й закінчення строку відрядження, відпустки або строку повернення до частини, повідомленого закладом охорони здоров'я [10].

Відповідно до положень даної Інструкції, у разі зникнення безвісти військовослужбовця необхідне письмове звернення до тієї військової частини, де військовослужбовець був зарахований до списків особового складу, за допомогою відповідного документа, у якому буде зазначено: особисті дані військовослужбовця, коли і за яких обставин він зник безвісти, після отримання відповідної довідки або документа заінтересована особа може звертатися за отриманням пенсії. В цих положеннях Інструкції не передбачено головного питання, а саме: про судовий порядок визнання особи безвісно відсутньою. Правовий факт безвісної відсутності військовослужбовця встановлюють у так званому адміністративно-кадровому порядку,

що приводить до формування підходу, який не відповідає закріпленому в положеннях цивільного законодавства.

Висновки. Таким чином, робимо такі висновки. По-перше, заявниками можуть бути: фізичні особи, яким встановлення цих фактів необхідне для здійснення суб'єктивних або охоронюваних законом інтересів (наприклад, це можуть бути дружина або чоловік, батьки, діти, спадкоємці); органи опіки та піклування – у процесі вирішенні питань про вжиття заходів щодо охорони майна безвісно відсутнього; також прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування в разі необхідності захисту прав неповнолітніх дітей; банк у випадку тривалої відсутності одержувача позички тощо. По-друге, заявниками можуть бути також юридичні особи, які мають правову мету в одержанні судового рішення. Та все ж таки потрібно погодитись з В. Г. Бобко, який вважає, що органи внутрішніх справ не можуть бути заявниками у цих справах. Це пояснюється тим, що органи внутрішніх справ не мають у справі матеріально-правової заінтересованості, а також закон не надає їм права на звернення до суду в інтересах інших осіб [11, с. 87]. По-третє, з огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що визнання особи безвісно відсутньою чи померлою, може визнаватися тільки за рішенням суду. Також можна стверджувати, що визнання – це порядок визначення судом, за яким ухвалюється рішення і роз'яснюється, чи справді людина зникла безвісті, чи загинула. Проблема є те, що чинним законодавством чітко не визначено заявників, а отже, до суду може звернути будь-яка заінтересована особа: фізична чи юридична. Обов'язковим є те, що у заяві має вказуватися мета й обставини, які можуть бути доказом зникнення чи загибелі особи. Щодо інституту визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення померлою, то в сучасній науці цивільного права він не багатоманітний; цей інститут досліджують вітчизняні науковці як з позицій цивільного матеріального, так і процесуального права (перевага надається процесуальному аспекту). У контексті оголошення фізичної особи померлою увагу акцентовано на необхідності врахування таких позицій, а саме: зникнення фізичної особи може бути пов'язано з психічним або фізіологічним станом здоров'я чи організму; за умови наявності психофізіологічних розладів здоров'я в особі, яка відсутня за постійним місцем проживання або немає відомостей про місце її перебування, строки звернення до суду щодо визнання такої особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою мають бути більш тривалими, ніж законодавчо встановлені, а менш тривалим має бути строк, якщо особа, яка зникла, літнього віку, має тяжку хворобу, що загрожує смертю, або ймовірність її смерті підвищується конкретними обставинами. Окрему категорію фізичних осіб, які можуть бути визнані безвісно відсутніми, у сучасних умовах становлять представники правоохоронних та інших силових відомств, яких поділяють на три групи: а) могли бути загиблими чи страченими в полоні, чий тіла могли залишитися на місці бою або поховані в безіменних могилах; б) яких, імовірно, насильно утримують у полоні незаконних збройних формувань; в) є ймовірність їх переходу на бік ворога або втечі із зони проведення ООС або території іншого збройного конфлікту [12, с. 166–172]. Цей поділ сприятиме вдосконаленню умов визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою в контексті встановлення строків такого визнання.

Список використаних джерел

1. Січко Д. С. Окремі проблеми поновлення правового статусу особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою та з'явилась. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28(1). С. 128–131.
2. Зинов'єва А. В. Безвісна відсутність фізичної особи: матеріальний та процесуальний аспекти : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.
3. Корчак Т. В. Цивільно правові наслідки оголошення фізичної особи померлою у сфері спадкових відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. : Право. 2015. Вип. 35. С. 174–177.
4. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою і оголошення її померлою. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/pravosnavstvo/viznannya-fizichnoi-osobi-bezvisno-vidsutnoyu-i-ogoloshennya-ii-pomerloyu-referat.html> (дата звернення: 10.09.2021).
5. Фурса С. Я. Окреме провадження у цивільному процесі України. Київ, 2019. 302 с.
6. Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2010. Т. 23 (62). № 1. 85–95 с.
7. Фурса С. Я. Адвокат у цивільному процесі: науково-практичний посібник. Київ : Видавець: КНТ. 2006. 448 с.

8. Бобко В. Г. Судочинство у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. 2006. 20 с.
9. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квіт. 1992 р. № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399.
10. Про затвердження Інструкції з організації обліку особового складу Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 26 трав. 2014 р. № 333. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0611-14/print1458995900942240> (дата звернення: 06.09.2021).
11. Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньої та оголошення її померлою. URL: http://sn-law.cfuv.ru/wpcontent/uploads/2016/12/12_shimanovich.pdf. (дата звернення: 04.09.2021).
12. Кличков А. О. Окремі аспекти врегулювання правового статусу безвісно зниклих осіб у діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 3. С. 166–172.

References

1. Sichko, D. S. (2014). Okremi problemy ponovlennia pravovoho statusu osoby, yaka bula vyznana bezvisno vidсутною або oholoshena pomerloiu ta zivylas [Some problems of restoring the legal status of a person who was declared missing or declared dead and appeared]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law*, 28(1), 128-131 [in Ukrainian].
2. Zinovieva, A. V. (2011). *Bezvisna vidсутnist fizychnoi osoby: materialnyi ta protsesualnyi aspekty [Unknown absence of a natural person: material and procedural aspects]: avtoreferat dis. ... Cand. jurid. nauk: spets 12.00.03. Kyiv* [in Ukrainian].
3. Korchak, T. V. (2015). Tsyvilno pravovi naslidky oholoshennia fizychnoi osoby pomerloiu u sferi spadkovykh vidnosyn [Civil law consequences of declaring a natural person dead in the field of hereditary relations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law*, 35, 174-177 [in Ukrainian].
4. *Vyznannia fizychnoi osoby bezvisno vidсутною i oholoshennia yii pomerloiu. [Recognition of an individual as missing and declaring him]*. Retrieved from <https://ukrreferat.com/chapters/pravosnavstvo/viznannya-fizychnoi-osobi-bezvisno-vidсутною-i-ogoloshennia-ii-pomerloiu-referat.html> [in Ukrainian].
5. Fursa, S. Ya. (2019). *Okreme provadzhennia u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Separate proceedings in the civil proceedings of Ukraine]*. Kiev. [in Ukrainian].
6. Shumanovuch, O.M. (2010). Protseualni osoblyvosti rozghliadu sudom sprav pro vyznannia fizychnoi osoby bezvisno vidсутною та oholoshennia yii pomerloiu [Procedural features of court consideration of cases on recognition of a natural person as missing and declaring him]. *Uchenye zapysky Tavrycheskoho natsionalnoho unyversyteta ym. V.Y. Vernadskoho – Scientific bulletin of Vernadskii Tauride National University*, 23(62). 1, 85-95 [in Ukrainian].
7. Fursa, S. Ya. (2006). *Advokat u tsyvilnomu protsesi: naukovopraktychnyi posibnyk [Lawyer in civil proceedings: a scientific and practical guide]*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Bobko, V. G. (2006). *Sudochynstvo u spravakh pro vyznannia fizychnoi osoby bezvisno vidсутною та oholoshennia yii pomerloiu [Judicial proceedings in cases of recognition of a natural person missing and declaring her dead]: avtoreferat dis. ... Cand. jurid. nauk: 12.00.03. Kyiv* [in Ukrainian].
9. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб [On pension provision for persons discharged from military service and certain other persons] (1992): Закон України від 9 квітня 1992 № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 29, 399 [in Ukrainian].
10. *Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii obliku osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy [On approval of the Instruction on the organization of accounting of personnel of the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 26 trav. 2014 r. № 333*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0611-14/print1458995900942240> [in Ukrainian].
11. Shimanovich, O.M. *Protseualni osoblyvosti rozghliadu sudom sprav pro vyznannia fizychnoi osoby bezvisno vidсутною та oholoshennia yii pomerloiu [Procedural features of court consideration of cases on recognition of a natural person missing and declaring her dead]*. Retrieved from http://sn-law.cfuv.ru/wpcontent/uploads/2016/12/12_shimanovich.pdf [in Ukrainian].

12. Klitschkov, A.A. (2017). Okremi aspekty vrehuliuvannia pravovoho statusu bezvisno znyklykh osib u diialnosti pravookhoronnykh orhaniv [Some aspects of the settlement of the legal status of missing persons in the activities of law enforcement agencies]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 3, 166-172 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.09.2021.